

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ”

*Затверджено вченою радою академії
(протокол № 11 від 19.06.2009 р.)*

Х А Р К І В

2009

Програма навчальної дисципліни “Правове регулювання екологічної безпеки” / Уклад.: А.П. Гетьман, М.В. Шульга, Г.В. Ансімова та ін. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2009. – 12 с.

У к л а д а ч і : А.П. Гетьман,
М.В. Шульга,
Г.В. Ансімова,
В.Л. Бредіхіна,
Л.В. Лейба,
М.К. Черкашина

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
академії (протокол № 3 від 03.06.2009 р.)*

В С Т У П

“Правове регулювання екологічної безпеки” є важливою складовою правової освіти студентів академії. Вивчення цієї навчальної дисципліни сприяє становленню сучасного правника як фахівця, який може забезпечити режим законності щодо сталого, гармонійного розвитку суспільних екологічних відносин.

Завдання навчальної дисципліни – допомогти студентам: опанувати необхідні теоретико-правові засади забезпечення вимог екологічної безпеки, засвоїти їх сутність та зміст; з’ясувати механізм антропогенного впливу на довкілля, загрози національним інтересам в екологічній сфері; сформулювати систему знань щодо загальних засад управління охороною навколишнього природного середовища з урахуванням екологічних ризиків; зрозуміти зміст норм законодавства щодо забезпечення вимог екобезпеки, роз’яснені вищих судових інстанцій України та рішення Конституційного Суду України; навчитися тлумачити їх та правильно застосовувати при вирішенні конкретних справ; набути досвіду науково-дослідної роботи у галузі правового регулювання екологічної безпеки.

У результаті вивчення навчальної дисципліни “Правове регулювання екологічної безпеки” студенти повинні:

знати засади екологічної безпеки; сутність відповідних правових категорій екологічної безпеки; поняття, зміст та значення правовідносин у галузі забезпечення вимог екологічної безпеки; специфіку правового регулювання вимог екологічної безпеки населення та територій в Україні; особливості забезпечення вимог безпеки людини та природних об’єктів у процесі здійснення господарської та інших видів діяльності; особливості правового забезпечення екологічної безпеки на міжнародному рівні;

вільно орієнтуватися у системі законодавства, що регулює відносини екологічної безпеки;

вміти правильно тлумачити та застосовувати положення нормативно-правових актів відповідно до сфери відносин екологічної безпеки; самостійно вирішувати практичні ситуації, використовуючи положення нормативно-правових актів; правильно визначити обсяг прав та обов’язків учасників правовідносин щодо забезпечення екологічної безпеки, визначити правовий механізм їх реалізації у конкретних правовідносинах.

З М І С Т

Екологічна безпека як комплексний об’єкт правового регулювання

Поняття “екологічна безпека” та її види. Загрози національним інтересам в екологічній сфері. Принципи правового забезпечення вимог екологічної безпеки. Державна політика в галузі екологічної безпеки. Екологічні ризики. Право екологічної безпеки та його реалізація.

Правовідносини у сфері забезпечення екологічної безпеки. Суб’єктно-об’єктний склад правовідносин у сфері забезпечення екологічної безпеки.

Законодавство України про екологічну безпеку. Конституційні засади екологічної безпеки України.

Співвідношення екологічного та іншого законодавства та законодавства в галузі екологічної безпеки.

Публічно-правове забезпечення екологічної безпеки

Система державного управління у сфері екологічної безпеки. Система та повноваження органів загальної та спеціальної компетенції у сфері забезпечення екологічної безпеки. Правові питання участі громадськості в управлінні у сфері забезпечення екологічної безпеки.

Державні програми щодо забезпечення екологічної безпеки. Державний облік екологічно небезпечних об’єктів і небезпечних речовин. Система моніторингу у сфері забезпечення екологічної безпеки. Екологічна експертиза. Екологічний аудит. Державний контроль за здійсненням екологічно небезпечної діяльності.

Інформаційно-правове забезпечення екологічної безпеки. Стандарти екологічної безпеки: поняття, види і порядок їх застосування. Екологічне нормування: поняття, значення і класифікація. Система сертифікації за екологічними вимогами. Особливості ліцензування екологічно небезпечної діяльності. Особливості страхування ризиків у сфері екологічної безпеки. Економічний механізм і державне фінансування у сфері забезпечення вимог екологічної безпеки.

Правове забезпечення та регулювання екологічної безпеки населення та територій

Особливості правового забезпечення екологічної безпеки населення. Правове забезпечення екологічної безпеки в населених пунктах (вимоги до містобудування, планування та забудови територій, функціональне зонування територій населених пунктів). Правове регулювання благоустрою населених пунктів. Санітарне очищення територій, її озеленення, збереження та відновлення об’єктів благоустрою.

Загальні вимоги до розміщення, створення й експлуатації господарських та інших об’єктів, що негативно впливають на навколишнє середовище. Правове забезпечення екологічної безпеки рекреаційних територій і курортів.

Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру. Види правових режимів екологічно уражених територій. “Зони надзвичайної екологічної ситуації”, їх різновиди. Правовий режим надзвичайного стану, оголошеного у зв’язку з надзвичайною екологічною ситуацією. Правове регулювання режиму територій, що зазнали радіоактивного забруднення. Єдина державна система запобігання та реагування на надзвичайні екологічні ситуації.

Правовий статус осіб, які постраждали внаслідок дії надзвичайних екологічних ситуацій. Форми захисту права громадян на екологічну безпеку, їх особливості.

Забезпечення вимог екологічної безпеки людини та природних об’єктів у процесі здійснення господарської та інших видів діяльності

Забезпечення вимог екологічної безпеки в окремих галузях промисловості. Забезпечення вимог екологічної безпеки у сільському господарстві та при використанні земель. Забезпечення вимог екологічної безпеки в діяльності Збройних Сил України. Забезпечення вимог екологічної безпеки при експлуатації транспортних засобів. Забезпечення вимог екологічної безпеки при розміщенні, проектуванні, будівництві, реконструкції, введенні в дію та експлуатації підприємств, споруд та інших об’єктів.

Правове забезпечення вимог екологічної безпеки при поводженні з небезпечними хімічними речовинами

Правова характеристика небезпечних хімічних речовин, їх класифікація і вплив на організм людини. Поняття “хімічне забруднення”. Загальні екологічні вимоги щодо поводження з небезпечними хімічними речовинами. Особливості забезпечення екологічної безпеки джерел централізованого водопостачання та водних об’єктів, віднесених до категорії лікувальних. Забезпечення екологічної безпеки атмосферного повітря від хімічного забруднення.

Особливості забезпечення екологічної безпеки ґрунтів при застосуванні пестицидів і агрохімікатів.

Правове забезпечення вимог екологічної безпеки від шкідливого фізичного впливу

Правове поняття “негативний фізичний вплив”. Види шкідливих фізичних чинників та їх вплив на здоров’я людини і довкілля. Загальні засади захисту населення та охорони довкілля від впливу негативних фізичних чинників. Правова характеристика об’єктів, які здійснюють шкідливий фізичний вплив.

Нормування гранично допустимих рівнів шуму, вібрації, електромагнітних та інших шкідливих випромінювань. Забезпечення вимог екологічної безпеки від шкідливого фізичного впливу в межах населених пунктів та при здійсненні містобудівної діяльності.

Правове регулювання використання радіочастотного ресурсу.

Дозвільна діяльність, моніторинг і контроль за шкідливими фізичними впливами.

Правове забезпечення ядерної та радіаційної (радіоекологічної) безпеки

Поняття й основні засади ядерної та радіаційної безпеки. Правові заходи забезпечення радіаційної безпеки. Норми, правила і стандарти в галузі забезпечення ядерної та радіаційної безпеки. Оцінка стану радіаційної безпеки.

Особливості ліцензування робіт із застосуванням ядерної енергії та джерел іонізуючого випромінювання. Екологічні вимоги до розміщення, проектування, будівництва та експлуатації ядерних об’єктів. Санітарно-захисна зона і зона оподукування. Правовий режим і фізичний захист ядерних установок.

Поняття “радіоактивні речовини і джерела іонізуючого випромінювання”. Загальні екологічні вимоги поводження з ядерними матеріалами і радіоактивними відходами: збирання, перевезення, переробка, зберігання, захоронення.

Особливості державного контролю та облік ядерних матеріалів, радіоактивних речовин і відходів. Правове регулювання захисту населення від впливу іонізуючого випромінювання.

Правове забезпечення біологічної та генетичної безпеки

Поняття та загальні вимоги забезпечення біологічної та генетичної безпеки. Правове забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення. Правове регулювання застосування біотехнологій.

Правове регулювання генно-інженерної діяльності: ліцензування, порядок здійснення та реєстрація. Екологічні вимоги до переселення, акліматизації та схрещування об’єктів тваринного світу. Екологічні вимоги до інтродукції та акліматизації об’єктів рослинного світу. Правове забезпечення карантину об’єктів атмосферного повітря та рослинного світу. Забезпечення вимог екологічної безпеки в процесі охорони водних об’єктів, атмосферного повітря, ґрунтів від шкідливого біологічного впливу.

Правове забезпечення екологічної безпеки у сфері поводження з відходами, небезпечними та озоноруйнуючими речовинами

Законодавче визначення поняття та видів відходів. Вимоги екологічної безпеки при встановленні правового режиму поводження з відходами. Порядок створення об’єктів розміщення відходів. Нормативи утворення відходів і ліміти на їх розміщення. Правове регулювання транскордонного перевезення відходів.

Особливості правового режиму поводження з побутовими відходами. Правове регулювання вивозу твердих і рідких побутових відходів.

Поняття, види та правовий режим поводження з небезпечними речовинами.

Правове регулювання поводження з речовинами озоноруйнуючими і такими, які здійснюють вплив на клімат. Заходи з виконання вимог Монреальського протоколу про речовини, що руйнують озонний шар, та Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату.

Юридична відповідальності за порушення вимог законодавства про екологічну безпеку

Поняття і види правопорушень у сфері екологічної безпеки.

Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері забезпечення екологічної безпеки.

Кримінальна відповідальність за злочини у сфері забезпечення екологічної безпеки.

Цивільно-правова відповідальність і відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок порушення вимог забезпечення екологічної безпеки.

Особливості відповідальності за ядерну шкоду та транскордонне радіоактивне забруднення.

Дисциплінарна відповідальність за порушення вимог екологічної безпеки.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА АКТИ ТА ЛІТЕРАТУРА

Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 30 – Ст. 141.

Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1268-ХІІ // Там же. – 1991. – № 41. – Ст. 546.

Про основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки: Постанова Верховної Ради України №188/98-ВР від 05.03.1998 р. // Там же. – 1998. – № 38-39. – Ст. 248.

Про основи національної безпеки України: Закон України № 964-ІV від 19.06.2003 р. // Там же. – 2003. – № 39. – Ст. 351.

Про об’єкти підвищеної безпеки: Закон України № 2245-ІІІ від 18.01.2001 р. // Там же. – 2001. – № 15. – Ст. 73.

Про зону надзвичайної екологічної ситуації: Закон України № 1908-ІІІ від 13.07.2000 р. (зі змін) // Там же. – 2000. – № 42. – Ст. 348.

Про екологічну мережу України: Закон України № 1864-ІV від 24.06.2004 р. // Там же. – 2004. – № 45. – Ст. 502.

Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки: Закон України № 1989-ІІІ від 21.09.2000 р. // Там же. – 2000. – № 47. – Ст. 40.

Основи законодавства України про охорону здоров’я: Закон України № 2801-ХІІ від 19.11.1992 р. // Там же. – 1993. – № 4. – Ст. 19.

Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії: Закон України № 1370-ХІV від 11.01.2000 р. // Там же. – 2000. – № 9. – Ст. 68.

Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру: Закон України № 1809-ІІІ від 08.06.2000 р. (зі змін) // Там же. – 2000. – № 40. – Ст. 337.

Про правовий режим територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України № 791а-ІІІ від 27.02.1991 р. (зі змін) // Відом. Верхов. Ради України. – 1991. – № 16. – Ст. 198.

Про аварійно-рятувальні служби: Закон України № 1281-ХІV від 14.12.1999 р. (зі змін) // Там же. – 2000. – № 4. – Ст. 25.

Про правові засади цивільного захисту: Закон України № 1859-ІV від 24.06.2004 р. // Там же. – 2004. – № 39. – Ст. 488.

Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України № 4004-ХІІ від 24.02.1994 р. (зі змін) // Там же. – 1994. – № 12. – Ст. 218.

Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України № 1550-ІІІ від 16.03.2000 р. // Офіц. вісн. України. – 2000. – № 15. – Ст. 588.

Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України № 796-ХІІ від 28.02.1991 р. (зі змін) // Відом. Верхов. Ради України. – 1991. – № 16. – Ст. 200.

Про єдину державну систему запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру: Постанова Кабінету Міністрів України № 1198 від 03.08.1998 р. (зі змін) // Офіц. вісн. України. – 1998. – № 31. – Ст. 1175.

Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань: Закон України № 15/98-ВР від 14.01.1998 р. (зі змін) // Відом. Верхов. Ради України. – 1998. – № 22. – Ст. 115.

Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку: Закон України № 39/95-ВР від 08.02.1995 р. (зі змін) // Там же. – 1995. – № 12. – Ст. 81.

Андрейшев В.І. Право екологічної безпеки: Навч. та наук.-практ. посіб. – К.: Знання-Прес, 2002. – 332 с.

Балюк Г.І. Поняття соціального захисту громадян за надзвичайних екологічних ситуацій // Вісн. Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. – Юридичні науки. – 2005. – Вип. 63. – С. 13-18.

Балюк Г.І. Правові аспекти забезпечення ядерної та радіаційної (радіоекологічної) безпеки в Україні: / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К.– 196 с.

Гетьман А.П. Правове регулювання екологічної безпеки в Україні на сучасному етапі // Проблеми глобалізації та геополітичний вектор розвитку України: 3б. тез. (За матеріалами ХІХ Харківських політологічних читань). – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2007. – С. 27-29.

Малишева Н.Р. Проблеми організаційно-правового забезпечення безпеки України // Правова система України: історія, стан та перспективи: У 5 т. – Т. 4. Методологічні засади розвитку екологічного, земельного, аграрного та господарського права. – Х.: Право, 2008. – С.220-235.

Фролов М.О. Правові аспекти екологічного ризику: дис... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2001. – 211с.

Шульга М.В. Правові проблеми екологічної безпеки при здійсненні земельної реформи // Держ. будівництво та місцеве самоврядування. – Вип.2: 3б. наук. праць. – Х.: Право, 2002. – С. 93-104.

Н а в ч а л ь н е в и д а н н я

ПРОГРАМА

НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ”

У к л а д а ч і : ГЕТЬМАН Анатолій Павлович,
ШУЛЬГА Михайло Васильович,
АНСІМОВА Ганна Валеріївна,
БРЕДІХІНА Вікторія Леонідівна,
ЛЕЙБА Людмила Василівна,
ЧЕРКАШИНА Марина Костянтинівна

Відповідальний за випуск *М.В. Шульга*

Редактор *Л.В. Русанова*

Коректор *Л.М. Рибалко*

Комп’ютерна верстка *А.В. Яно*

По за планом

Підл. до друку 17.07.2009р. Формат 84х108 1/32. Папір офсетний.

Друк: ризограф. Умовн. друк. арк. 0,75. Обл.-вирк. 0,34. Вид. № 15.

Тираж прим. Зам. № 3438. Ціна договірна.

Редакційно-видавничий відділ
Національної юридичної академії України,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.

Друкарня
Національної юридичної академії України,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.